

Resimli Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bir Bakış

A Look at Gender Equality in Illustrated Children's Books

Özlem BATMAZ*

Article Info/Makale Bilgi

Received/Alındı: 31/03/2021

Revised/Düzeltildi:

10/08/2021

Accepted/Kabul edildi:

13/08/2021

Anahtar kelimeler:

Toplumsal cinsiyet eşitliği,
çocuk kitapları, kalıp
yargılar.

Keywords:

Gender equality, children's
novels, stereotypes.

ÖZ

Toplum, kültürel yapısına göre cinsiyet rollerini belirler. Dinamik olan bu süreçte kadına ve erkeğe kendi özelliklerine göre roller biçilir. Bu durum sosyal öğrenme yoluyla çocuklara aktarılır. Toplumun önemli bir parçası olan çocuklar kendi cinsiyetlerine göre eylem ve davranışlarda bulunurlar. Bu süreçte edebiyata özellikle de çocuk edebiyatı ürünlerine önemli görevler düşmektedir. Bunlardan resimli çocuk kitapları bireyin davranış ve kişiliklerinin cinsiyete bağlı olarak şekillenmesinde oldukça etkili olur. Bu açıdan resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla farklı açılardan incelenmesi önemlidir. Bunu merkeze alan araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması niteliğindedir. Araştırma verileri, doküman incelemesi ile toplanmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 15 çocuk romanı kategorilere göre belirlenen formlar aracılığıyla incelenmiştir. İlk aşamada toplanan verilere betimsel analiz, ardından içerik analizi uygulanmış; ikinci aşamada ise kitaplar kategoriler doğrultusunda tematik olarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, genel olarak toplumsal cinsiyetin baskın olduğu ve kalıp yargılara yer verildiği görülmüştür. Öte yandan kadın ve erkek karakterlerin toplumca onaylanan davranışlar gösterdiği, fiziksel olarak geleneksel bir görünüme sahip oldukları belirlenmiştir.

ABSTRACT

Society determines gender roles according to its cultural structure. In this dynamic process, roles are assigned to women and men according to their own characteristics. This situation is passed on to children through social learning. Children, who are an important part of society, take actions and behaviors according to their gender. Societies that internalize these actions lead a healthier life than others. Among these, children's picture books are very effective in shaping the behavior and personality of the individual depending on the gender. In this respect, it is important to examine illustrated children's books from different perspectives through linguistic and non-linguistic indicators in the context of gender equality. The research focusing on this is in the nature of a case study which is one of the qualitative research designs. Research data were collected through document review. Fifteen children's novels selected by criterion sampling method were analyzed through forms determined according to categories. In the first stage, descriptive analysis, then content analysis was applied to the data collection; In the second stage, the books were examined thematically in line with the categories. As a result of the research, it was seen that generally gender is dominant and stereotypes are included. On the other hand, it has been determined that male and female characters exhibit behaviors approved by the society and have a traditional appearance physically.

Cite as: Batmaz, Ö. (2021). Resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliğine bir bakış. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18.

* Gaziantep Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, obalmaz@gantep.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3604-9231>

Giriş

Bireyler, hayatları boyunca cinsiyete bağlı olarak birtakım dilsel ve dil dışı sembollerle karşılaşır. Bunlardan biyolojik temelli olanlar “cinsiyet”, sosyokültürel temelli olanlar da “toplumsal cinsiyet” şeklinde ifade edilir. Bunun yanında toplumun kadın ve erkeklere yönelik beklentileri, inançları ve değer yargıları ise “cinsiyet kalıp yargıları” şeklinde tanımlanır (Dökmen, 2012). Toplumsal cinsiyet, bireylere atfedilen bir nitelik değil, toplumların, toplumsal kurumların ve kültürün bir parçasıdır (Bilton vd., 2009, s. 136). Başka bir deyişle; Toplumsal cinsiyet, toplumsal ve kültürel olarak şekillenir. Bu nedenle de içeriği toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz eder. Toplum içinde bireylerin insani değerler kazanması ve kişiliğini bulması buldukları toplumun değer yargıları, inançları, kuralları ve normlarına bağlı olarak değişiklikler gösterir.

Toplumlardaki en temel sosyal statü cinsiyetle ilişkili olmandır. Toplum, kadınlar ve erkekler için bir dizi normatif rol sunar ve bunlar birtakım sorumluluklar gerektirir (Taylor, 2003, s.300). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade ederken; toplumsal cinsiyet eşitliği ise sosyal yaşamın her alanında kadın ve erkeğin eşit şart ve haklara sahip olması anlamına gelir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet eşitliği hem kadın ve erkeğin kullandığı toplumsal kaynakları ve engelleri hem de yaptıkları iş ve sorumlulukları belirleyen anlayışları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, yasalar önünde, kadına ve erkeğe eşit davranılması, aile ve toplum içinde kadının ve erkeğin kaynaklardan, fırsatlardan ve hizmetlerden eşit olarak yararlanması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1998).

Wedin (2014), “eşitlik” kavramının erken çocuklukta duyumsanmaya başladığını ifade eder. Dolayısıyla anaokulunun temel değerlerinden biri cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır. Cinsiyet nedeniyle hiçbir çocuğun ayrımcılığa veya sınırlamalara tabi tutulmaması gerekir. Anaokulu, geleneksel cinsiyet kalıplarına ve rollerine karşı koymakla yükümlüdür ve çocuğun fırsat yelpazesini bunların ötesinde genişletir. Okullar bu yönüyle toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği ve sürekliliğinin sağlandığı önemli kurumlardır (Asan, 2010, s.60). Okul ortamı bir öğrenme ortamı olduğu gibi kişiliğin şekillenmesinde de önemli bir role sahiptir. Okulda çocuğun en çok öğretmeniyle zaman geçirdiği düşünüldüğünde kişiliğinin şekillenmesi, davranışlarının değişmesi ve bakış açısının gelişmesinde öğretmenler birer rol modellerdir. Bu nedenle cinsiyet eşitliği meselesi, öğretmen eğitiminde de gündeme gelmesi gereken bir konudur. Okul ve öğretmen faktörünün yanı sıra çocuğun okuduğu kitaplar da içinde yaşadığı toplumu ve iletişim halinde olduğu bireyleri tanımasında oldukça etkilidir. Çocuklar, sürekli iletişim halinde oldukları kitapların diliyle dünyayı tanımaya ve anlamlandırmaya başlar.

Dil, edebiyatın ayrılmaz bir parçasıdır. Dil; insanları, çevremizdeki nesnelere, olayları ve diğer insanları anlamasına izin verir. Başka bir deyişle insanların dünyayı algılamasını sağlayan bir mekanizma görevi görür (Sapir, 1949; Whorf, 1956). Çocuklar, dilin bu işlevi sayesinde okumayı öğrenirken diğer yandan kitapların içerdiği kültürel sembollere maruz kalırlar. Dilin gerçekliği şekillendirdiği ve koşullandırdığı varsayımı göz önüne alındığında, çocukların okumayı öğrendiğinde cinsiyet rolleri hakkında öğrenebilecekleri şeyler önemsenmelidir.

Çocuk kitapları, cinsiyet ideolojileri ve senaryolar da dâhil olmak üzere egemen kültürden ideolojileri, değerleri ve inançları sunar. Dolayısıyla çocuklar, okumayı öğrendiklerinde kültürü de öğrenirler. Okumayı öğrenmek, sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır ve kültürün bir nesilden diğerine aktarıldığı önemli bir mekanizmadır.

Bu araştırmada 7-12 yaş arası resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmesi amaçlandığından, önce toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve toplumsal cinsiyet yargılarının çocuk edebiyatındaki yerini göstermek önemlidir.

Çocuk Edebiyatı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Çocuk edebiyatı kitapları; çocukları hayatla tanıştırma, hayata hazırlama, deneyim sahibi olmalarına yardımcı olurken bir yandan da çocukların okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurmalarına ve kendilerine birer rol model yaratmalarına katkı sağlarlar. Çocuklar, karşılaştıkları sorunların çözümünde karakterlerin önemli bir rolü vardır. Bu karakterler aracılığıyla çocuklar, zihinlerinde oluşan sorulara cevap ararlar (Güleç ve Geçgel, 2006, s.35; Uzuner Yurt, 2013). Çocukların sürekli kendileriyle özdeşim kurduğu kitaplardaki karakterler, sanatçının düş gücünü kullanarak yarattığı kişiliklerdir. Bu kişilikler aracılığıyla çocuk, başkasının gözünden yaşamı duyumsayarak sosyalleşme sürecine girmiş olur. Yaratılan kişiler, toplumdaki birtakım değerleri, inançları temsil eder ve buna uygun davranış rolleri geliştirirler.

Çocuk edebiyatında geniş bir şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kalıp yargılar yelpazesi bulunmaktadır. Cinsiyetçi tasvirlerin bir örneği, kadın karakterlerin tipik olarak pasif olduğu, erkeklerin ise aktif olduğu gerçeğidir. İkinci olarak, kadınların genellikle erkeklerin yardımına ihtiyaç duydukları şeklindedir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğinin mesleki yönünde de kendini göstermektedir. Bir dizi araştırmanın bulduğu bir başka nokta, çiftler arasındaki eşitsiz iş bölümünün sürdüğü veya geleneksel iş bölümünün devam ettiği şeklindedir (Weitzman vd., 1972; Anderson ve Hamilton, 2005: 145; Kortenhaus ve Demarest, 1993, s.230).

Mills'e (1956) göre cinsiyetçi eşitsizlikler ve davranış kalıpları söz konusu olduğunda çocuklar, kadınlar ve erkekler için yaşamdaki farklı sonuçların, sosyalleşme süreçlerinden ve sosyal güçlerden ziyade doğal veya doğuştan gelen farklılıklardan (özellikle biyolojik farklılıklardan) kaynaklandığına inanma eğilimindedir. Bu nedenle, çocuklar kendilerini cinsiyet, sosyal sınıf ve etnik kökenle ilgili kategoriler dahil olmak üzere çeşitli sosyal kategorilerin üyeleri olarak tanımlamayı ve bunları hayatlarını nasıl şekillendirdiğini ve etkilediğini düşünmeyi öğrenmelidir.

Araştırmalar, cinsiyetçi kitapların etkilerinin çocuklar için birçok yönden zararlı olabileceğini öne sürmektedir. Bunlardan birincisi, sürekli olarak cinsiyet eşitliğine uygun olmayan davranış şekilleri sunmanın, çocukların kendilerini nasıl algıladıkları üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Bir çocuğun cinsiyeti olumsuz olarak tasvir edilirse, bu çocuğun özgüvenini etkileyebilir (Tsao, 2008, s. 111) ve pozitif benlik kavramlarının gelişimi bozulabilir (Peterson ve Lach, 1990, s.195). Pek çok çocuk edebiyatı kitabının çocuklar için güçlü rol modellerden yoksun olması da "güçlü insan potansiyelinin gerçekleşmesini engelleyebilir". Buna ek olarak, kitaplarda ve medyada temsil edilen cinsiyet önyargısı çocukların yeteneklerini, ilgi alanlarını ve seçimlerini etkileyebilir (Tsao, 2008, s.109). Gelişimlerinin önemli dönemlerinde, yani ebeveynlerin rollerini ebeveyn olarak tanımladıkları ve çocukların onlardan beklentilerini oluşturduğu dönemde, kadın ve erkeklerin basmakalıp tasvirleriyle karşı karşıya kalmak, tutum, beklenti ve davranışlar üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilir. Öte yandan cinsiyetçi olmayan kitapların daha olumlu benlik kavramları ve tutumları üretme potansiyeline sahip olmasıdır.

Yedi yaşına kadar çocuklar cinsiyeti, benliklerinin temel bir bileşeni olarak algılamaya başlarlar. Bu konuda yapılan araştırmalar, çocukların edindiği birçok eril ve dişil özelliğin

biyolojik olmadığını doğrulamaktadır. Örneğin; cinsiyet şeması teorisi, gençlerin cinsiyet kalıp yargılarına dayalı bir kadınlık ve erkeklik duygusu geliştirdiklerini ve davranışlarını onlar etrafında organize ettiklerini ileri sürer (Bem 1981a, 1983b, 1984c; Eagly ve Wood 1999). Çocuk kitapları, bu noktada çocukların cinsiyetlendirilmiş davranışları düzenlemeye yardımcı olmak için kullandıkları cinsiyet klişelerinin önemli bir kaynağı olabilir.

Çocuk kitaplarını oluşturan her bir öge ve bu ögelerin verdiği iletiler, değerler ve anlamlar çocuğun duygusal, ahlaki, ruhsal ve sosyal açıdan gelişimini etkilemektedir. Bu gelişim türünde en önemli etken toplumdur. Toplumsallaşma, çocukların herhangi bir grubun üyeleri olduklarında ve ilerleyen süreçte grubun diğer üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını özümsemeye başladıkları süreçtir (Gander ve Gardiner, 2001, s. 297'den akt. Sever, 2008, s.65). Bu eserler, çocuğa doğru davranış şekillerini ve toplumsal kuralları öğretmek; toplumsal olarak önemli birtakım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacını güder. Kitaplar çocuklara aile dışında bağ kurabileceği yeni toplumsal ilişkilerin bulunduğu çevreyi tanıtır. Bunları içinde problemlerin, mutlulukların, dayanışmanın, paylaşmanın olduğu değişik durumlarla vererek çocuğun daha önce tanıklık etmediği yaşam kesitlerini yaratır. Sosyal çevresindeki sorunların çözümüne ilişkin ipuçları sunar (Arseven, 2005, s.42).

Bem'in (1983b) geliştirdiği "Sosyal Cinsiyet Şema Kuramı"na göre cinsiyetleri ayırma süreci, sosyal çevrenin eril ve dişil özellikleri tanımaya dayanmaktadır. Şemalar, çocukların kadın ve erkeklere yönelik olarak tanımlanan rolleri daha kolay sınıflandırmalarına ve bilgiyi daha hızlı hatırlamalarına yardımcı olmaktadır. Çocuklar, şemalar aracılığıyla kitaplarda yer alan toplumsal cinsiyet senaryolarını ve ideolojileri rol oynama veya taklit etme gibi davranışsal şekillerde kullanabilirler. Dolayısıyla bu şemaların kalıp yargılardan ve cinsiyet eşitsizliğinden uzak bir şekilde oluşturulması gerekir.

Çocuk kitaplarında örtülü bir şekilde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir takım dilsel ve dil dışı göstergeler mevcuttur. Bunlardan biri kişilik özellikleridir. Bu özellikleri erkekler ve kadınlar iki uç noktada temsil ederler. Erkekler "sert, güçlü, önyargılı, kararlı, hırslı ve bağımsız" şekillerde tasvir edilirken; kadınlar "uyumlu, güçsüz, kararsız, çaresiz" şekillerde ifade edilmiştir. Ancak sonraki araştırmalar, erkekler ve kadınların hem eril hem de dişil özellikleri bir arada gösterebildiklerini ortaya koymuştur (Onaran, Bükler ve Bir, 1998, s.17). 1960'lı yılların sonuna doğru kadınların iş hayatına girmesiyle, kadınların ev dışı mekanlarda tasvir edilmesi daha çok artmıştır. Böylece kadına ve erkeğe ilişkin rollerin değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür (Alkan, 1981). Erkek giyiminde mavi, siyah ve gri renklerinin ön plana çıkması ve gömlek, tişört, pantolon ve kazak seçimleri; kadınlarda pembe renginin sıklığı ve elbise tercihi cinsiyet eşitsizliği değil, kültürel değerlerin değişimiyle ilişkilidir. Bunlar toplumun, kadın ve erkeğe verdiği rollerin birer simgesidir.

Şahin'e göre (2009, s.93) çocuk kitaplarındaki kalıp yargılar, daha çok mesleklerde, giyim tarzlarında ve davranış şekillerinde ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, bu kalıp yargıları aile ve yakın çevrelerinden öğrenir ve öğrendikleri cinsiyet rollerine uygun davranış şekilleri geliştirirler (Cüceloğlu, 2006, s.393). Bunların hepsi birer şema olarak düşünüldüğünde toplumdaki kalıplaşmış düşünceleri temsil ettiği söylenebilir.

Yapılan araştırmalarda (Williams vd., 1987; Weitzman vd., 1972) ödüllü çocuk kitaplarında kadın karakterlerin neredeyse görünmez, pasif roller üstlendiğini göstermektedir. Erkekler aktif, dış mekâna dönük ve lider olarak tasvir edilirken, kadınlar içeride kalarak daha pasif ve erkeklerin takipçileri, yardımcıları konumdadırlar. Başka bir araştırma (Crabb ve

Bielawski 1994) ise kadınların genellikle ev işleri ve ev işi sırasında kullanılan araçlarla ilişkilendirilen geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde tasvir edildiğini, erkeklerin ise ev işleriyle uğraşmadıklarını ve üretime yönelik araç ve eserlerle ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur.

Resimli çocuk kitapları üzerine yapılan çalışmalar, karakterler, içerik ve resimlerde cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak yer aldığını göstermektedir. (Clark vd., 2003; Hamilton vd., 2006; Kortenhaus ve Demerest 1993; McCabe vd., 2011). Çocuk kitaplarındaki cinsiyet önyargılarının en önemli etkisi; çocukların tercihlerini, sosyal rollerini, benlik kavramlarını ve faaliyetlerini etkilemesidir. Araştırmalar, cinsiyetçi davranışların yer aldığı okuma materyallerine maruz kalmanın çocukların bu tür rollere uymasına neden olduğunu göstermektedir (Fagot ve Leinbach 1989; Martin ve Little 1990). Benzer şekilde, Schau ve Scott (1984), geleneksel cinsiyet kalıp yargılarını içeren çocuk kitaplarının çocukların mesleki ilgi alanları, duygusal eğilimleri, etkinlik ve oyun alanlarıyla ilgili cinsiyet anlayışlarını artırdığını ortaya koymuşlardır.

McCabe vd. (2011), kadınlara kıyasla, ödüllü çocuk kitaplarında erkeklerin başlıklarda yaklaşık iki kat ve ana karakterlerden daha fazla temsil edildiğini ifade etmişlerdir. Yazarlar, bu dengesizliğin, kadınların "sembolik bir imhasının" kanıtı olduğunu, bu da onların kültürel ürünlerde yetersiz temsil edilerek toplumdaki etki ve işlevlerini zayıflatmaya hizmet ettiğini savunmuşlardır.

Anderson ve Hamilton (2005) tarafından yapılan, anne ve babaların cinsiyet rollerinin incelendiği bir araştırmada, annelerin babalara göre evde görevleri yerine getirme olasılığının daha yüksek olduğunu; babaların ise kariyer becerilerini sergileme ve ev dışında çalışırken gösterilme olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca annelere kıyasla, babaların besleyici veya ilgili bir ebeveyn rollerinde tasvir edilme olasılığı çok daha düşüktür ve daha çok içine kapanık, etkisiz ebeveynler olarak gösterilmektedir.

Bireyin yaşam süreci içinde başlangıçtaki rol modeli ailedir. Bu çevre yerini zamanla arkadaşlar, öğretmenler, okunulan kitaplar, izlenen filmlere bırakır. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünleri, bireyin kendisini tanımasına, olayları ve çevresini daha iyi algılamasına, çevresine uygun davranış ve tutumlar geliştirmesine katkı sağlar. Bu araştırmada resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin "cinsiyet dağılımı, mekânda bulunma durumu, meslek dağılımı, kişilik özellikleri, kıyafet türleri, kıyafet renkleri ve aksesuarları" olmak üzere 7 farklı açıdan incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 7- 12 yaş arası çocuk edebiyatı eserlerinin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
2. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre mekânda bulunma durumu nasıldır?
3. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre meslek dağılımı nasıldır?
4. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre kişilik özellikleri nasıldır?
5. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre kıyafet türleri nasıldır?
6. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre kıyafet renkleri nasıldır?

7. İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre aksesuarları nasıldır?

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması özelliği göstermektedir. İç içe geçmiş tek durum deseni kullanılan bu çalışmada, tek bir durum içinde birden fazla alt tabaka veya birim olması dolayısıyla birden fazla analiz biçimi uygulanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.291). Doküman analizi yöntemi kullanılarak seçilen çocuk kitapları, belirli ölçütleri karşılayıp karşılamama durumuna uygun şekilde belirlenmiştir. Doküman analizi, yazılı belgeleri titiz ve sistematik bir şekilde analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Wach, 2013).

Araştırmanın İnceleme Nesnelere

Araştırmanın inceleme nesnesi, amaçlı örneklem tekniğinden biri olan ölçüt örneklem yöntemine uygun olarak belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, belirli ölçütleri sağlayan durumlar araştırmaya dâhil edilmektedir (Patton, 2014, s.243). Ölçütler, araştırmacı tarafından oluşturulabildiği gibi, daha önceden hazırlanmış ölçütler de kullanılabilir (Marshall ve Rosman, 2014). Bu doğrultuda inceleme nesnelere şu ölçütlere göre seçilmiştir:

- İncelenecek çocuk kitapları öncesinde okunmuş, toplumsal cinsiyet rollerine uygun kategoriler belirlenmiş ve bunlara uygunluğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda 28 çocuk kitabından 15'i araştırmaya dâhil edilmiştir.
- İncelenecek çocuk kitaplarının çağdaş çocuk edebiyatı ürünlerinden olması, karakterlerin insan olması, roman türünde olması, resimli olması, birden fazla karaktere sahip olması gibi niteliklere dikkat edilmiş. Bu ölçütleri sağlamayan romanlar elenmiştir.
- Çocuk kitaplarının 7-12 yaş arası gelişim düzeyine uygunluğu araştırmanın öncesinde tespit edilmiştir. Uygun olmayan eserler, araştırmaya dâhil edilmemiştir.
- İncelenecek romanlar, alan uzmanlarının görüşleri alınarak Ayla Çınaroğlu'ndan 3, Sevim Ak'tan 3, Aytül Akal'dan 3, Ayla Kutlu'dan 3, Behiç Ak'tan 3 tane olacak şekilde belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "karakterlerin cinsiyet dağılımları, kıyafet renkleri, kıyafet türü, aksesuarları, mekân, duygusal kişilik özellikleri ve meslekler" kategorilerinden oluşan 7 farklı çizelge her roman için ayrı ayrı doldurulmuştur. İncelenen her eser kategoriler ışığında yüzde ve frekansları alınarak yorumlanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen kodlama formu, Miles ve Huberman'ın (1994) uzman görüşü birliği formülüne başvurularak %89 oranında güvenilir kabul edilmiştir.

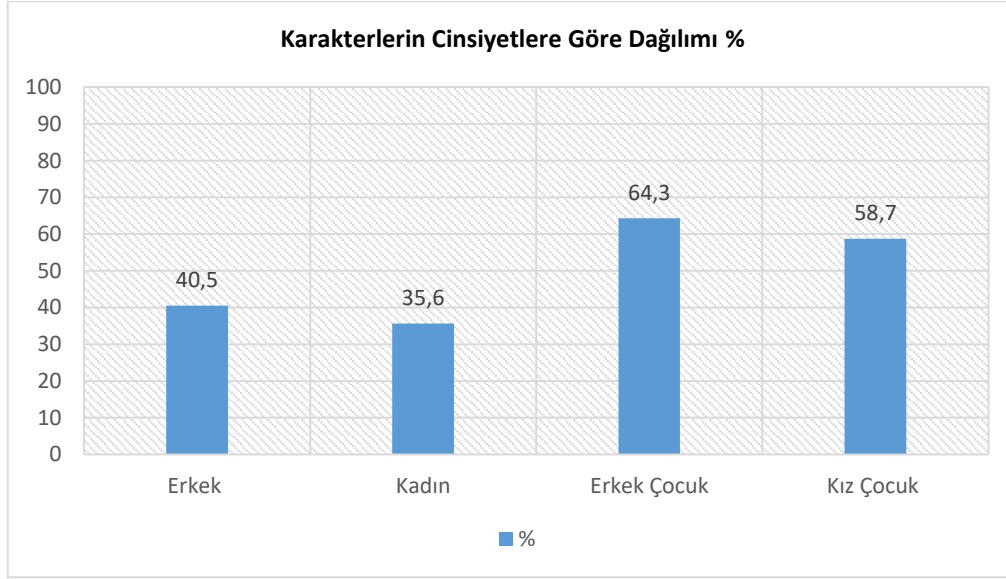
Verilerin Analizi

Araştırmada önce incelenen çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargıları, eşitsizliğe yönelik sembollerini taşıyıp taşıyamama durumuna yönelik olarak betimsel analiz yapılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın inceleme nesnelere tematik şekilde belirlenerek; kalıp yargılar ve cinsiyet rollerini yansıtan dilsel ve dil dışı göstergeler tespit edilmiştir. İkinci aşamada veriler, kod ve kategoriler ışığında içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, eldeki yazılı verilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi

işlemi olarak tanımlanmaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Araştırmanın analiz birimi görseller, cümleler ve yüzde birimleridir. Her kitapta bulunan karakterlerin değişkenlere bağlı olan yüzde birimi tek bir kitaba ait olarak analiz edilmiştir.

Bulgular

İncelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyet dağılımına ilişkin bulgular, Grafik 1’de verilmiştir.

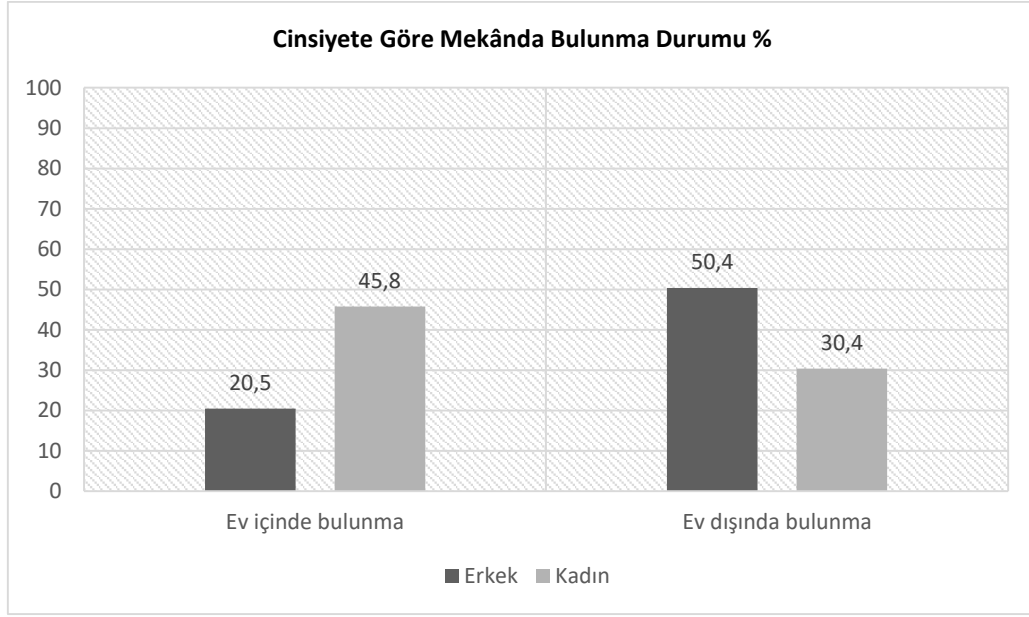

Grafik 1. Cinsiyete göre karakterlerin dağılımı

Grafik 1’e göre kitaplarda erkek karakterlerin (%40,5), kadın karakterlerden (%35,6) daha fazla yer aldığı görülmektedir. Benzer şekilde erkek çocukların (%64,3) da, kız çocuklardan (%58,7) daha fazla olduğu diğer bir bulgudur.

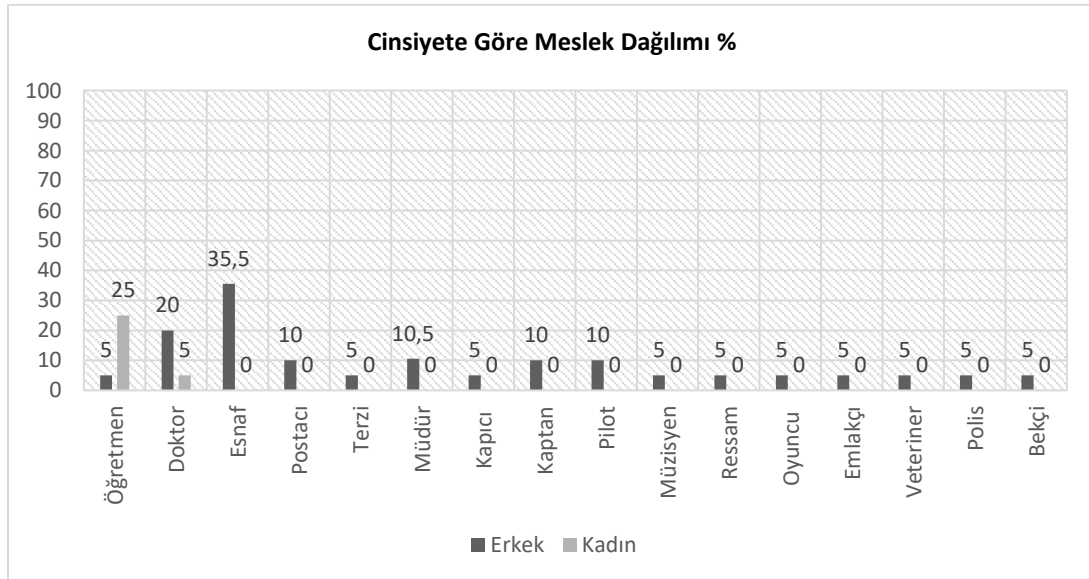
Karakterlerin, cinsiyete göre dağılımında toplumsal cinsiyet eşitliği açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kitaplarda cinsiyet dağılımı, birbirine yakın orandadır. Ancak ana karakterlerin daha çok erkek çocuklardan seçildiği görülmektedir.

Erkek karakterlerin ana kahramanlar olarak belirlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği araştırmalarında sık rastlanan bir durumdur. Yazarların seçiminin daha çok erkek karakterlerden yana olması erkek okuyucu kitlesine daha fazla hitap edilmesine sebebiyet vermektedir. Bu açıdan bakıldığında karakter dağılımında cinsiyet eşitsizliğinin varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

Grafik 2. Karakterlerin mekânda yer alma durumu

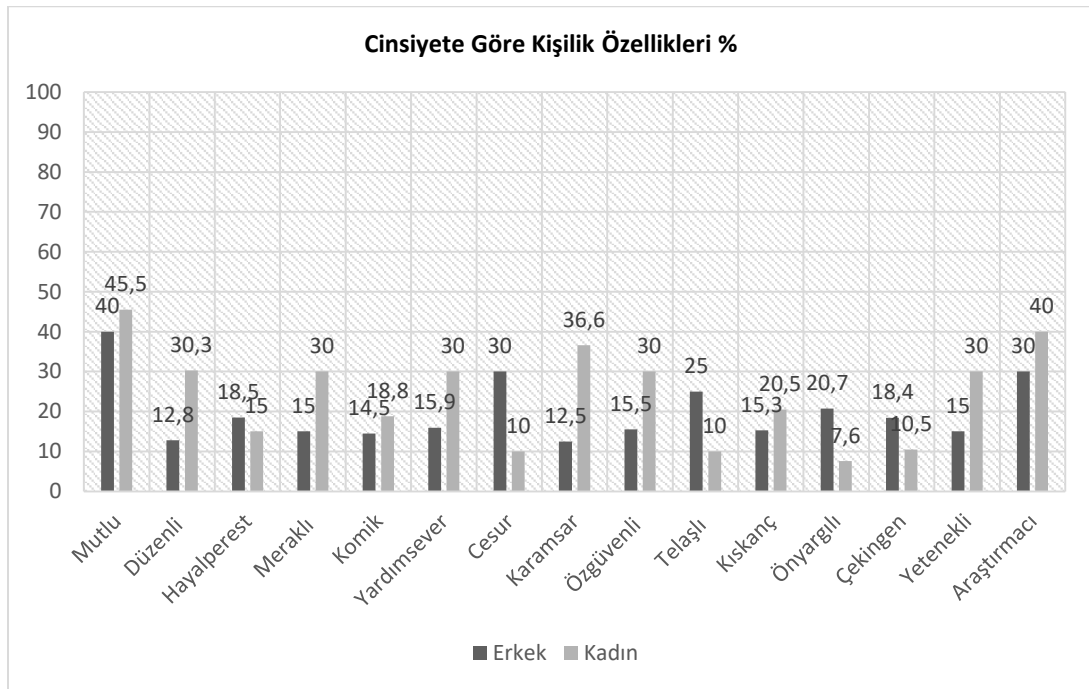
Karakterlerin mekânda yer alma durumunu gösteren Grafik 2’de kadınların %45,8 oranında erkeklere (%20,5) göre ev içinde yer alma durumlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ev dışında yer alma durumunda ise erkeklerin (%50,4), kadınlara (%30,4) göre daha fazla orana sahip oldukları görülmüştür. Bu durum, kadın karakterlerin ev işlerine yönelik faaliyetlerle daha yoğun şekilde yansıtılmasından kaynaklanmaktadır. Buradan çıkarılabilecek yan anlam, geleneksel Türk aile yapısında kadının çalışma hayatında çok fazla yer almadığı veya asıl işinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğu, sosyal aktivitelere katılmadığı sonucudur. Bu sonuç, aile yapısının kültürel normlara göre şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 3. Karakterlerin meslek dağılımı

Grafik 3'e göre incelenen kitaplarda kadın karakterler yalnızca öğretmen (%25) ve doktor (%5) olarak kurgulanmıştır. Erkek karakterlerin ise mesleklerinin çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Erkek karakterler en çok sırasıyla, esnaf (%35,5), doktor (%20), müdür (10,5), pilot (%10), kaptan (%10), postacı (%10) mesleklerinde yer almıştır. Bunları ise öğretmen (%5), terzi (%5), kapıcı (%5), müzisyen (%5), ressam (%5), oyuncu (%5), emlakçı (%5), veteriner (%5), polis (%5) ve bekçi (%5) takip etmiştir. Bu bulgulara göre kadınların mesleklerinin yalnızca öğretmen ve doktor olarak yer alması, dikkat çekmektedir.

Mesleklerin dağılımında kadınlara yalnızca iki mesleğin atfedilmesi, cinsiyetçi ideolojinin baskın olduğu, ataerkil yapının gözetildiği, kalıp yargıların meslekler üzerindeki etkisinin sürdüğünü açıklamaktadır. Günümüzde kadınların geleneksel statüsü, tek statü olarak kabul edilmektedir. Erkeklerin icra ettiği mesleklerin kadınlar tarafından yürütülebileceğinin ispat edilmesi gerekmektedir.

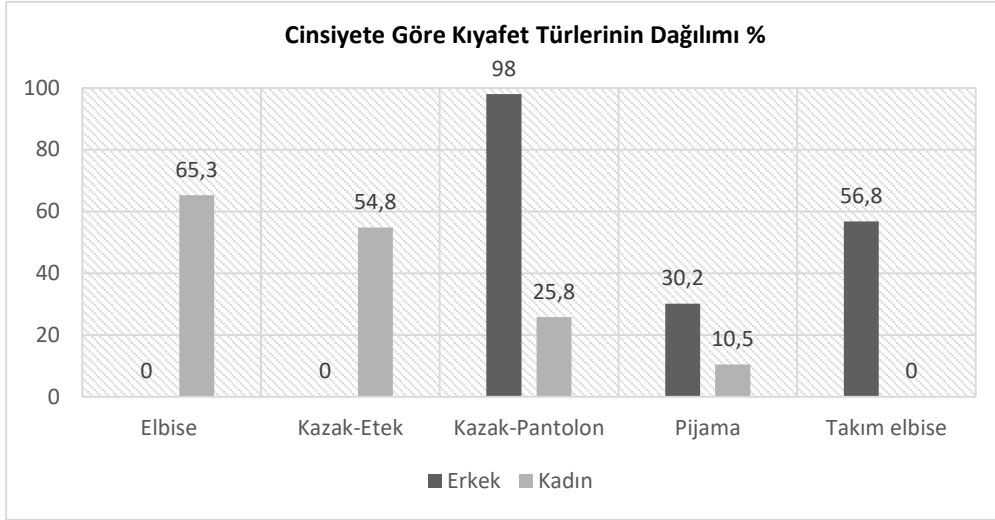

Grafik 4. Karakterlerin kişilik özellikleri

Karakterlerin kişilik özelliklerinin yer aldığı Grafik 4'te kadın karakterlerin, erkeklere oranla daha çok mutlu (%45,5), düzenli (%30,3), meraklı (%30), komik (18,8), yardımsever (%30), karamsar (%36,6), özgüvenli (%30), kıskanç (%20,5), yetenekli (%30) ve araştırmacı (%40) kişilik niteliklerinde kurgulandığı görülmektedir.

Erkek karakterlerin ise kadınlardan daha fazla hayalperest (%18,5), cesur (%30), telaşlı (%25), önyargılı (%20,7), çekingen (%18,4) olarak kurgulandıkları diğer bir bulgudur.

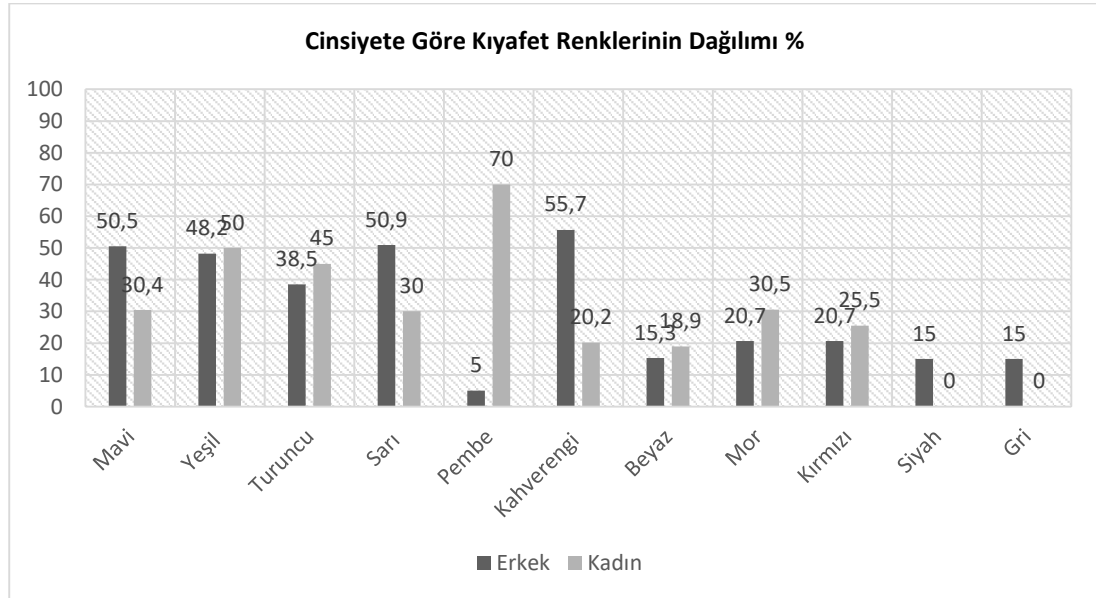
Kadın ve erkeklerin kişilik özelliklerinin toplumsal yargılara göre belirlendiği ancak yine de aralarında çok fazla farklılık bulunmadığı dikkat çekmektedir.

Grafik 5. Kıyafet türlerinin cinsiyete göre dağılımı

Kıyafet türlerinin cinsiyete göre dağılımını sunan Grafik 5'te erkek karakterlerin, kazak-pantolon (%98) ve pijama (%30,2) ile kadınlara oranla daha fazla resmedildiği görülmektedir. Elbise (%65,3), kazak-etek (%54,8) yalnızca kadınlarda, takım elbise (%56,8) ise yalnızca erkeklerde yer almaktadır. Bu bulgulara göre, kıyafet seçimlerinde kadın ve erkeklerin toplumsal kalıp yargılar açısından çok fazla sapma göstermediği ve cinsiyet ayrımının baskın olmadığı saptanmıştır. Ancak yine de kadın karakterlerin pantolon tercihlerinin erkeklere göre az olması kalıp yargıların varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Bu bulgulardan kıyafetlerin değişen kültürel değerlere göre şekillendiği, ancak evrensel bir gözle değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kıyafet türlerine çok fazla yansımadağı sonucuna ulaşılmaktadır.

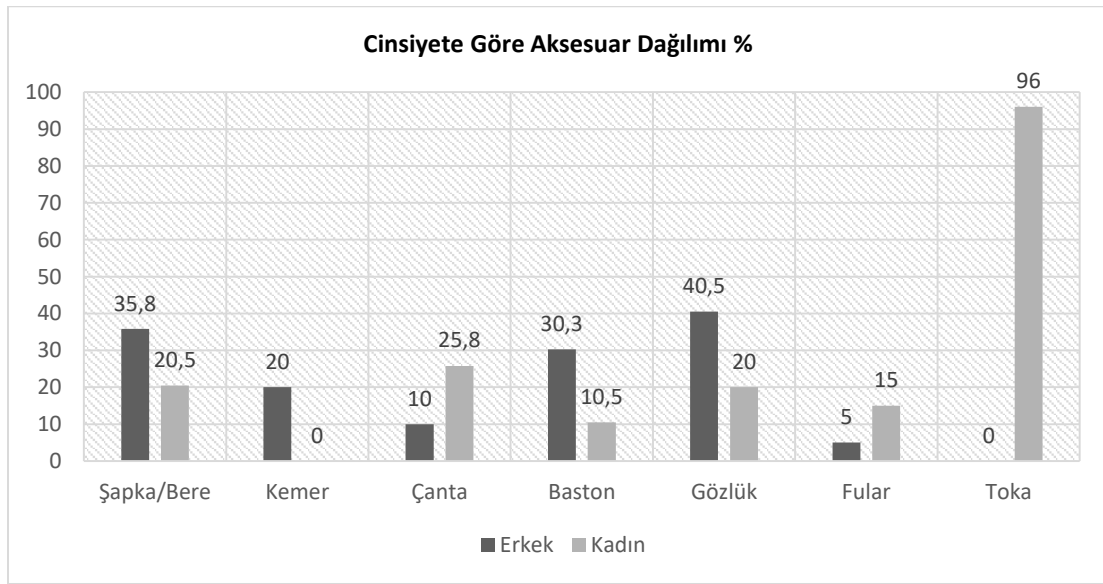

Grafik 6. Kıyafet renklerinin cinsiyete göre dağılımı

Grafik 6'ya göre kadın karakterlerin kıyafet rengi tercihlerinin, pembe (%70), yeşil (%50), turuncu (%45), mor (%30,5), kırmızı (%25,5) ve beyaz (%18,9) renklerde erkeklere oranla daha fazla yer aldığı görülmektedir.

Erkeklerin ise siyah (%15) ve gri (%15) renklerinde tek taraflı bir orana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında mavi (%50,5), sarı (%50,9) ve kahverengi (%55,7) renklerinde kadınlara oranla daha fazla resmedildiği saptanmıştır. Bunun yanında yeşil (%48,2), turuncu (%38,5), pembe (%5), kırmızı (%20,7), mor (%20,7) ve beyaz (%15,3) gibi tüm renklerde resmedilmesi renk bakımından cinsiyet rollerinin fazla sapma göstermediğini ifade etmektedir.

Kıyafet renklerinin kadın ve erkekler arasında fazla farklılık göstermemesi eşitlikçi bir yaklaşıma sahip olduğunun ve kültürel değerlere göre kıyafet renklerinin belirlendiğini göstermektedir.

Grafik 7. Karakterlerin aksesuar dağılımı

Grafik 7'de erkeklerin, kadınlara oranla daha fazla şapka (%35,8), kemer (%20), baston (%30,3) ve gözlük (%40,5) kullandığı görülmektedir. Kadınların ise hiç kemer kullanmadığı, şapka (%20,5), çanta (%25,8), baston (%10,5), gözlük (%20), fular (%15) ve toka (%96) aksesuarlarının ise toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyet eşitliği açısından fazla sapma göstermediği bulgusuna varılmıştır.

Toplumda kadınların, erkeklere oranla daha fazla fular, toka ve çanta gibi aksesuarları taşıması; erkeklerin ise şapka/bere, kemer, baston ve gözlüğü daha sık tercih etmesi, kadın ve erkeklere biçilen rollerin bazı açılardan kültürden kültüre değişmediğini, cinsiyet eşitliğinin aksesuar bakımından belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç

7-12 yaş arası resimli çocuk kitaplarında dilsel ve dil dışı göstergelerin farklı açılardan toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada, erkek karakterlerin, kadın karakterlerden daha fazla olduğu; ana kahraman yönünden de erkek

çocukların, kız çocuklardan daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sigalow ve Fox (2014) tarafından yapılan araştırmada çocuk kitaplarının başlıklarında ve ana karakterlerinde erkeklerin, kadınlardan daha fazla yer alması bu araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Narahara (1998) yaptığı çalışmada erkek karakterlerin çocuk romanlarında iki kat daha sık yer aldığını ifade eder. Yener (2020) ödüllü resimli hikâye kitaplarında toplumsal cinsiyet öğelerini incelediği araştırmasında kadın ve erkek ana karakterlerin sayılarının birbirine yakın olduğunu saptamıştır. Anderson ve Hamilton'ın (2005) yaptığı araştırmada da kadın ve erkek karakterlerin sayıca birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet yargılarının “eşitlikçi” bir yaklaşım içinde olduğunu göstermektedir.

Kadın karakterlerin ev içi mekânlarda daha fazla yer alması ise, çocuk kitaplarında ataerkil yapının korunmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu araştırmanın sonucuna benzer şekilde Kılıçoğlu (2016) tarafından yapılan bir araştırmada, Ayla Kutlu'nun çocuk romanlarında kırsal kesimde yaşayan kadın karakterlerin çoğunun, ev içinde yer aldığını ve ev işleriyle meşgul olduklarını “pasif kadın kahraman” şeklinde bir rol üstlendikleri dile getirilmektedir. Weitzman ve diğerleri de (1972) kadın karakterlerin pasif şekillerde temsil edildiğini ve daha çok kadınlara atfedilen meslekleri icra ettiklerini saptamışlardır. Sigalow ve Fox (2014) araştırmasında, kadın karakterlerin geleneksel işlerde ve ev içinde temsil edildikleri, daha çok “eş” ve “anne” olarak nitelendirildikleri sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın meslek dağılımı sonucuna göre, kadınların yalnızca öğretmen ve doktor mesleklerinde temsil edilmesi kalıp yargıların meslekler üzerinde baskın olduğunu göstermektedir. Toplumumuzda öğretmenlik mesleğinin dışı meslekler olarak algılanması diğer araştırmaların sonuçlarını da benzer şekilde etkilemiştir. Kaynak ve Aktaş'ın (2017) araştırmasında kadınlara en fazla öğretmenlik mesleğinin atfedilmesi bu araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir. Ancak Karabekmez, Yıldırım, Özyılmaz, Akamca, Ellez ve Bulut'un (2018) yaptığı okul öncesi çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarını incelediği çalışmada öğretmenlik mesleğinin hem kadınlara hem de erkeklere uygun bulunan meslek olduğu görülmüştür. Gürşimşek ve Günay (2005) yaptıkları araştırmada erkekler tarafından en çok temsil edilen mesleklerin esnaf, doktor, avukat, mimar, pilot, ressam gibi meslekler olduğunu; kadınların ise hostes, öğretmen ve şarkıcı gibi mesleklerde temsil edildiklerini bulgulamışlardır. Bulguların, diğer araştırmalar ile örtüşmesi kitaplarda meslekler üzerinde de toplumsal değer yargılarının önemli şekilde farklılık gösterdiğini, toplumsal eşitsizliğin varlığını ortaya koymaktadır. Topçuoğlu'na (1978'den akt. Kalaycı, 2015, s.261) göre, kadının geleneksel statüsü yegâne statü olarak kabul edilmekte, erkeklerin icra ettiği mesleklerin kadınlar tarafından yürütülebileceğinin ispat edilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, toplumsal iş bölümüne bağlı olarak kadın, yeni statüsünün yanında geleneksel rollerini de sürdürmek mecburiyetinde bırakılmıştır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu kişilik özelliklerinin cinsiyetler üzerindeki temsildir. Araştırmada kadın karakterlerin, erkeklere oranla daha çok mutlu, düzenli, meraklı, komik, yardımsever, karamsar, özgüvenli, kıskanç, yetenekli ve araştırmacı kişilik niteliklerinde temsil edilmiştir; erkek karakterlerin ise kadınlardan daha fazla hayalperest, cesur, telaşlı, önyargılı, çekingen olarak temsil edilmesi olumlu ve olumsuz kişilik özellikleri üzerinde kalıp yargıların korunduğunu göstermektedir. Kahraman ve Özdemir (2019) tarafından yapılan araştırmada kadınların daha kıskanç, düzenli ve yardımsever; erkeklerin ise daha cesur temsil edilmesi araştırmanın benzer yönleridir. Hillman'ın (1974) yaptığı araştırmada erkek karakterlerin sinirli; kadınların ise merhametli ve mutsuz kişilik özelliklerini

temsil ettiği görülmüştür. Williams ve Bennet (1975), kadın ve erkek karakterlerin ilişkilendirildiği kişilik sıfatlarını ortaya koyduğu araştırmasında, kadın karakterlerin duygusal, hayalperest, şefkatli, kararsız ve telaşlı sıfatlarını temsil ettiklerini; erkeklerin ise özgüvenli, cesur, düzensiz, hırslı, mantıklı ve gerçekçi sıfatlarında temsil edildiğini ortaya koymuşlardır. Klein ve Shiffman (2009), çizgi filmlerde kadın karakterlerin, genellikle daha zeki ve araştırmacı olarak tasvir edildiklerini ortaya koymuşlardır. Bu durum kişilik özelliklerinin eşitlikçi bir anlayışla temsil edilmediğini, toplumdaki kalıp yargılardan fazlasıyla etkilenildiğini göstermektedir.

Kıyafet türlerinin cinsiyete göre dağılımında erkek karakterlerin, kazak-pantolon ve pijama ile kadınlara oranla daha fazla resmedildiği; elbise ve kazak-etek türünün yalnızca kadınlarda, takım elbisenin ise yalnızca erkeklerde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, kıyafet seçimlerinde kadın ve erkeklerin toplumsal kalıp yargılar açısından anlamlı bir farklılık göstermediği ve cinsiyet ayrımının baskın olmadığı saptanmıştır. Ancak yine de kadın karakterlerin pantolon tercihlerinin erkeklere göre az olması, kalıp yargıların kıyafet türlerinde de etkisini gösterdiğini kanıtlamaktadır. Kahraman ve Özdemir (2019) tarafından yapılan araştırmada da erkek karakterlerin en çok kazak ve pantolon; kadın karakterlerin ise elbise ve kazak-etek ile temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada karakterlerin kıyafetlerine yönelik temsil edildiği renklerde pembe, kahverengi, siyah ve gri renklerinin kadın ve erkek karakterler arasında oldukça fazla sapma gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ancak diğer renklerde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın sonucuna benzer olarak Güder ve diğerlerinin (2017) yaptığı çizgi filmlerde kadın karakterlerin kıyafet renklerinin incelediği araştırmasında pembe rengin ağırlıklı şekilde yer bulduğu sonucuna varılmıştır. Gürşimşek ve Günay (2005) da okul öncesine yönelik olarak hazırlanan kitaplardaki cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiği ve kitaplara nasıl yansıtıldığını inceledikleri araştırmalarında pembe rengin kadın kıyafetlerinde en çok tercih edilen renk olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yener (2020), Kaynak ve Aktaş'ın (2017) yaptığı araştırmada okulöncesi döneme ait kitaplarda ise cinsiyete yönelik renk ve kıyafet konusunda belirgin farkların olmadığı vurgulanmıştır.

Araştırmada karakterlerin cinsiyetlerine göre tercih ettiği aksesuarların anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Fular ve toka aksesuarının sadece kadınlara atfedildiği; kemerin ise yalnızca erkeklere atfedilmesi toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sapma göstermemektedir. Ancak aksesuarların genel olarak erkeklerde daha fazla temsil edildiği saptanmıştır. Kahraman ve Özdemir'in (2019) yaptığı araştırmada, resimli çocuk kitaplarında kadınların üzerinde erkeklere göre daha fazla aksesuar gösterilmesi bu araştırmanın sonucuyla örtüşmemektedir. Ayrıca araştırmada aksesuarların cinsiyet ayrımında kadın cinsiyetini ifade etmek amacıyla daha sık kullanıldığı ifade edilmiştir.

Çocuk edebiyatı alanında, cinsiyetçi olmayan edebiyatın çocuklar üzerinde olumlu bir etki yapma potansiyeli sağladığını bulan bir dizi çalışma yapılmıştır. Kitaplarda geleneksel olmayan ve eşitliği dikkate alan toplumsal cinsiyet rollerine maruz kalmak, küçük çocuklarda daha az toplumsal cinsiyet davranışlarının gelişimine (Ashton, 1983) ve daha az cinsiyet eşitsizliğine (Flerx vd., 1976; Berg-Cross & Berg-Cross, 1978) katkı sağlayabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan kitaplarda bile geleneksel cinsiyet normlarının belirli yönlerinin olduğu görülmektedir. Örneğin, günümüzde bir dizi çocuk kitabı, geleneksel olmayan mesleki yolları takip eden bağımsız ve iddialı kadınları gösterirken, erkek çocuklarını ev içi rollerde gösteren kitap sayısı oldukça azdır. Tüm bu roller ve özellikler her iki cinsiyet için de değerlidir,

bu nedenle çocuklara gelecekte ne olmak istediklerine dair tüm olasılıkları göstermek önemlidir.

Kaynakça

- Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi*, 25(4), 73-83.
- Alkan, T. (1981). *Kadın-erkek eşitsizliği sorunu*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Anderson, D. A. & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: the invisible father. *Sex Roles*, 52(3-4), 145-151. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1290-8>.
- Arseven, T. (2005). Mesaj açısından çocuk kitapları. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 9 (104), 42-52.
- Ashton, E. (1983). Measures of play behavior: the influence of sex-role stereotyped children's books. *Sex Roles*, 9 (1), 43-47. <https://doi.org/10.1007/BF00303108>.
- Bem, S. L. (1981a). Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, (88), 354-64. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>.
- _____ (1983b). Gender schema theory and its implications for child development: raising gender schematic children in a gender schematic society. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, (8), 598-616. <https://doi.org/10.1086/493998>.
- _____ (1984c). "Androgyny" and gender-schema theory: a conceptual and empirical integration. *Nebraska Symposium on Motivation: Psychology and Gender*, 32, 179-180. PMID: 6398855
- Berg-Cross, L. & Berg-Cross, G. (1978). Listening to stories may change children's social attitudes. *Reading Teacher*, 31 (6), 659-663. Corpus ID: 141039155.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D. S. M., & Webster, A. (2008). *Sosyoloji*. Siyasal Kitabevi.
- Clark, R. G., Saucier, J., Khalil, P. & Tavaréz, J. (2003). Two steps forward, one step back: The presence of female characters and gender stereotyping in award-winning picture books between the 1930s and the 1960s. *Sex Roles*, 49(10), 39-49. <https://doi.org/10.1023/A:1025820404277>.
- Crabb, P. B. & Bielawski, D. (1994). The Social Representation of Material Culture and Gender in Children's Books. *Sex Roles*, 30, 69-79, <https://doi.org/10.1007/BF01420740>.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı* (15.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Routledge.
- Dökmen, Z. Y. (2012). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Eagly, A. H. and Wood W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: evolved dispositions verses social roles. *American Psychologist*, 54, 40. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.6.408>.
- Fagot, B. and Leinbach, M. (1989). The young child's gender schema: Environmental input, internal organization. *Child Development*, 60(3), 63-72. <https://doi.org/10.2307/1130731>.
- Flerx, V., Fidler, D. & Rogers, R. (1976). Sex role stereotypes: developmental aspects and early intervention. *Child Development*, 47 (4), 998-1007. <https://doi.org/10.2307/1128436>.

- Güder, Y. S., Ay, S., Saray, F. & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD*, 5 (2), 95-110.
- Güleç, H. & Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Kök Yayıncılık.
- Gürşimşek, I. & Günay, V. D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 53-63.
- Hillman, J. S. (1974). An analysis of male and female roles in two periods of children's literature. *Journal of Education Research*, (68), 84–88, <https://doi.org/10.1080/00220671.1974.10884713>.
- Hamilton, M., Anderson, D., Broaddus, M., & Young, K. (2006). Gender stereotyping and under representation of female characters in 200 popular children's picture books: A twenty-first century update. *Sex Roles*, 55 (11), 57-65, <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9128-6>.
- Kahraman, P. B. & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85.
- Kalaycı, N. (2014a) Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çözümü eğitimde, *Hürriyet Gazetesi*, 25 Aralık 2020, <http://www.hurriyet.com.tr/toplumsal-cinsiyet-esitsizliginin-cozumu-egitimde-27805268>.
- Kalaycı, N. (2015b). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: pepe. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 243-270.
- Karabekmez, S., Yıldırım, G., Özyılmaz Akamca, G., Ellez, A. M., & Bulut, Ü. A. N. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 2(1), 52-70.
- Kaynak, D. & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 21(72), 67-85.
- Kılıçoğlu, E. B. (2016). *Ayla Kutlu'nun çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet rolleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırklareli Üniversitesi.
- Kortenhaus, C. & Demarest, J. (1993). Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex Roles*, 28(3), 19-32. <https://doi.org/10.1007/BF00299282>.
- Martin, C. & Little, J. (1990). The relation of gender understanding to children's sex-typed preferences and gender stereotypes. *Child Development*, 61(5), 1427-1439. <https://doi.org/10.2307/1130753>.
- McCabe, J., Fairchild E., Grauerholz, L., Pescosolido, B. & Tope, D. (2011). Patterns of disparity in titles and central characters. *Gender and Society*, 25 (2), 197-226. <https://doi.org/10.1177/0891243211398358>.
- Miles, M.B & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mills, C. W. (1956). *The sociological imagination*. Oxford University Pres.
- Narahara, M. (1998). *Gender stereotypes in children's picture books*. U.S. Department of Education.
- Onaran, O., Büker S. & Bir, A. A. (1998). *Eskişehir'de erkek rol ve tutumlarına ilişkin alan araştırması*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. çev. ed. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Pegem Akademi.

- Peterson, S.B. & Lach, M.A. (1990). Gender stereotypes in children's books: their prevalence and influence on cognitive and affective development. *Gender and Education*, 2 (2), 185-196. <https://doi.org/10.1080/0954025900020204>.
- Sapir, E. (1949). *Selected writings of Edward Sapir in language, culture, and personality*. David G. Mandelbaum, ed. Berkeley, University of California Press.
- Schau, C. G. & Scott, K. P. (1984). Review of 21 cause and effect studies. *Psychological Documents*, 76(1), 83-93.
- Sever, S. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Tudem Yayınları.
- Sigalow, E., & Fox, N.S. (2014). A study of gender, family, and religious life in Jewish children's books. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 53 (2), 416-431, <https://doi.org/10.1111/jssr.12112>.
- Şahin, H. (2009). Psikoseksüel gelişim. Y. Özbay & S. Erkan (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s. 67-98) içinde, PegemA.
- Taylor, F. (2003). Content analysis and gender stereotypes in children's books. *Teaching Sociology*, 31 (3), 300-311. <https://doi.org/10.2307/3211327>.
- Tezer Aslan, H. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Dergi*, 2(2), 65-74.
- Tsao, Y. L. (2008). Gender issues in young children's literature. *Reading Improvement*, 45(3), 108-114.
- Uzuner Yurt, S. (2013). *Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel değerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>. 24.12.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Wedin, E. K. (2014). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola [Gender equality work in preschool and school]*. Norstedts juridik.
- Weitzman, L., J., Eifler, D., Hokada, E. & Ross, C. (1972). Sex role socialization in picture books for preschool children. *American Journal of Sociology*, 77, 1125-50, <https://doi.org/10.1086/225261>.
- World Health Organization (WHO). (1998). *The world health report*. World Health Organization Publishing.
- Whorf, B. L. (1956). The Relation of Habitual Thought and Behavior to Language. Pp. 134-59 in *Language, Thought and Reality*, edited by John B. Carroll. The Technology Press of MIT.
- Williams, I.E. & Bennett, S.M. (1975). The definition of sex stereotypes via the adjective check List. *Sex Roles*, 1, 327-337. <https://doi.org/10.1007/BF00287224>.
- Williams, J. A, Joetta A. V., C. Williams, and Malecha, K. (1987). Sex- role socialization in picture books: an up- date. *Social Science Quarterly*, 68 (March), 148-5. <https://doi.org/10.1086/225261>.
- Yener, T. (2020). *Okul öncesi hikaye kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin kitabın metinsel içeriği ve kitabın resimleri açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.

Extended Abstract

Introduction

The most basic social status in societies is that which is related to gender. Society offers a set of normative roles for women and men, and these require some responsibilities (Taylor, 2003, p.300). While gender expresses the socially determined roles and responsibilities of women and men; gender equality means that women and men have equal conditions and rights in all areas of social life. In this sense, gender equality covers both the social resources and barriers used by women and men as well as the understandings that determine their work and responsibilities.

Gender-dominated children's books present ideologies, values, and beliefs from the dominant culture, including gender ideologies and scenarios. Therefore, when children learn to read, they also learn culture. Learning to read is part of the socialization process and is an important mechanism by which culture is transmitted from one generation to the next.

Method

In this research, it was aimed to examine gender equality in children's picture books from 7 different perspectives: “gender distribution (1), presence in the place (2), job distribution (3), personality traits (4), clothing types (5), clothing colors (6) and accessories (7)”. This research showed the feature of case study, which is one of the qualitative research designs. In this study, in which a nested single case design was used, more than one analysis method was applied due to the presence of more than one substrate or unit in a single case (Yıldırım and Şimşek, 2008, p.291). Children's books selected using the document analysis method were determined in accordance with whether they could meet certain criteria or not.

Results

In this study, linguistic and non-linguistic indicators were tried to be determined in the context of gender equality from different perspectives in children's picture books between the ages of 7-12 and it was found that male characters are more than female characters; In terms of the main hero, it had been concluded that boys are more involved than girls. The fact that female characters take place more in domestic spaces showed that patriarchal structure is tried to be preserved in children's books. According to the results of the occupation distribution of the research, the representation of women only in the professions of teachers and doctors showed that stereotypes dominate the professions. In the study, female characters were represented in the personality traits of happy, orderly, curious, funny, helpful, pessimistic, self-confident, jealous, talented and investigative more than males. The fact that male characters were represented as dreamer, brave, fussy, prejudiced and shy more than females shows that stereotypes are preserved on positive and negative personality traits. In the distribution of clothing types by gender, male characters were depicted with sweaters-pants and pajamas more than women. It was concluded that the dress and sweater-skirt types are only for women, and suits are only for men. In the study, it was concluded that the colors pink, brown, black and gray in which the characters are represented for their clothes show a great deal of deviation between male and female characters. In the research, it was concluded that the accessories preferred by the characters according to their gender did not differ significantly.

Conclusion

A number of studies were conducted in the field of children's literature that had found

that non-sexist literature has the potential to have a positive impact on children. Exposure to non-traditional and equality-minded gender roles in books may contribute to less gender behavior development in young children (Ashton, 1983) and less gender inequality (Flerx et al., 1976; Berg-Cross & Berg-Cross, 1978). Even in books that take gender equality into account, there are certain aspects of traditional gender norms. For example, a number of children's books today show independent and ambitious women who follow unconventional professional paths, while few books show boys in domestic roles. All these roles and traits are valuable to both genders, so it's important to show children all the possibilities of what they want to be in the future.